

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ. ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ ТА ДОБИ
ВІДРОДЖЕННЯ**

для студентів

спеціальності **033 Філософія**

освітнього рівня **першого (бакалаврського)**

освітньої програми **033.00.01 Філософія**

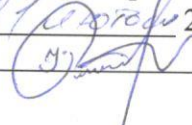
Київ – 2023

Розробник: Юрій Васильович Омельченко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та релігієзнавства

Викладач: Юрій Васильович Омельченко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та релігієзнавства

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук

Протокол № 7 від 21 вересня 2023 року

Завідувач кафедри д.філос.н., проф. Іван ОСТАЦУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми . 2023 р.
Гарант освітньої програми Ярослав ПАСЬКО

Робочу програму перевірено

№ 01 . 01 . 2023 р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

©Омельченко Ю.В., 2023 р.

© Київський університет імені

Бориса Грінченка, 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Нормативна	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	3 / 90	
Курс	1	
Семестр	2	
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	
Обсяг кредитів	3	
Обсяг годин, в тому числі:	90	
Аудиторні	42	
Модульний контроль	6	
Семестровий контроль	10	
Самостійна робота	32	
Форма семестрового контролю	-	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Формування системи знань про основні етапи й особливості розвитку політичної науки в Україні.

Дисципліна спрямована на формування таких загальних, спеціальних (професійних) програмних компетентностей освітньої програми підготовки:

ЗК-01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК-04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірності розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу та суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та введення здорового способу життя.

СК-01. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.

СК-02. Здатність виокремлювати специфіку філософського знання та змістові відмінності філософії від інших форм мислення.

СК-03. Здатність використовувати у професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.

СК-05. Здатність аналізувати сучасні філософські проблеми та вчення.

СК-07. Здатність аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.

СК-08. Здатність оперувати філософською термінологією для розв'язання професійних завдань.

СК-10. Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової проблематики.

СК-11. Здатність застосовувати в професійній діяльності знання про засади, розвиток і сучасний стан наукового та гуманітарного знання.

3. Результати навчання за дисципліною.

Програмні результати навчання з дисципліни.

ПРН-01. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.

ПРН-03. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.

ПРН-04. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальногуманітарної проблематики.

ПРН-06. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій, проблематики сучасної філософії.

ПРН-08. Мати обізнаність у головних філософських методах і підходах, розуміти етико-практичну значущість філософського знання.

ПРН-10. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської та загальнонаукової літератури.

ПРН-11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтові смислові узагальнення, висновки.

ПРН-13. Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати

ПРН-15. Мати навички введення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості і толерантності.

ПРН-18. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Семестр 2							
Змістовий модуль I. Патристика.							
Тема 1. Східна і західна патристика. Гностицизм.	18	2		8			8
Модульний контроль 1	2						
Разом	18	2		8			8
Змістовий модуль II. Схоластика.							
Тема 2. Філософські ідеї періоду ранньої схоластики	10	2		4			4
Тема 3. Філософія пізньої схоластики. Філософія Київської Русі	8	4					4
Тема 4. Філософські ідеї періоду Реформації	12	2	2	4			4
Модульний контроль 2	2						
Разом	30	8	2	8			12
Змістовий модуль III. Філософія епохи Відродження. Арабська філософія							
Тема 5. Гуманізм епохи Відродження	6	2		2			4
Тема 6. Натурфілософія епохи Відродження	6	2	2	2			4
Тема 7. Арабська філософія	6	2		2			4
Модульний контроль 3	2						
Разом	26	6	2	6			12
Підготовка до проходження контрольних заходів	10						
Усього	90	16	4	22			32

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Патристика.

Тема 1. Східна і західна патристика. Гностицизм.

Вплив ідей античних філософів на ранньохристиянську думку. Погляди на світ і людину отців-апологетів Юстина, Татіана, Тертуліана, Іриней. Аріанство та полеміка з ним. Олександрійська школа. Ориген. Боецій. Григорій Великий. Августин Аврелій про людину, Бога та історію. Амвросій Медіоланський. Розквіт філософської думки в період Каролінгського Відродження (Алквін, Йоганн Скотт Еріугена). Капподокійська школа (Василь Великий, Григорій Назіанзін, Григорій Ниський, Іван Златоуст). Євсевій Кесарійський. Єфрем Сірін. Максим Сповідник. Михаїл Пселл. Діонісій Ареопагіт. Іван Дамаскін. Ісихазм. Іван Лествічник. Григорій Палама. Іконоборництво.

Змістовий модуль II. Схоластика.

Тема 2. Філософські ідеї періоду ранньої схоластики

Зародження номіналізму та реалізму (Іоанн Росцелін, Ансельм Кентерберійський). Шартрська школа (Бернард Шартрський, Гільберт Порретанський) та її послідовники (Бернард Турський, Іоанн Солсберійський). Абельяр. Школа Сен-Вікторських августинців (Гільом із Шампсо, Гуго Сен-Вікторський). Бернард Клервоський і середньовічна містика.

Тема 3. Філософія пізньої схоластики.

Філософсько-релігійні погляди Бонавентури, Раймунда Луллія. Оксфордські магістри (Р.Гроссетест, Р.Бекон). Альберт Великий. Тома Аквінський як ключова постать схоластики. Томізм. Пізній реалізм (Йоганн Дунс Скотт) та номіналізм (В.Оккам, Ж.Бурідан). Етико-політична ідеї в період схоластики (Йоахим Флорський, Сігер Брабантський, Марсілій Падуанський). Містика Й.Екхарта і Й.Таулера.

Філософія Київської Русі.

Вплив візантійської традиції на древньоруську філософію. «Слово про закон і благодать» Іларіона. «Києво-Печерський патерик». Нестор-літописець. Климент Смолятич. Суспільно-політичні ідеї в «Руській правді» та «Повчанні Володимира Мономаха». Становлення концепту «Київ – другий Єрусалим».

Тема 4. Філософські ідеї періоду Реформації.

Історичні передумови Реформації. Релігійно-філософські погляди діячів Реформації М. Лютера, Ж. Кальвіна, У. Цвінглі, Ф. Меланхтона, У. фон Гуттена, Я. Гуса. «Протестантська етики» та її роль у розвитку капіталізму.

Змістовий модуль III. Філософія епохи Відродження. Арабська філософія.

Тема 5. Гуманізм епохи Відродження.

Зародження ренесансної гуманістики (Д. Аліґ'єрі, Ф. Петрарка, К. Салютаті, Л. Бруні, Дж. Бокаччо). Платонівська академія в Кареджі (М. Фічіно, П. Піко де Мірандола). Л. Валла, П. Помпонаці. М. Монтень. Філософські погляди представників Північного Відродження (Еразм Роттердамський, Й. Рейхлін). Утопічний соціалізм Т. Кампанелли і Т. Мора. Теорія державного суверенітету Ж. Бодена. Політико-правові теорії Н. Макіавеллі і Г. Гроція.

Тема 6. Натурфілософія епохи Відродження.

Погляди на природу Микола Кузанця. Ідеї Ю. Дрогобича, М. Коперника, Г. Галілея, Л. Да Вінчі, Дж. Бруно, Б. Телезіо, Ф. Патріці, Парацельса. Закладення основ нової європейської науки.

Тема 7. Арабська філософія.

Виникнення ісламу. Хадіси як форма створення і передачі духовних знань. Калам. Духовна традиція мутазилітів. Суфізм як містико-аскетична течія ісламу. Духовні практики суфіїв. Аль-Газалі. Мусульманська етика. Фікх як комплекс суспільних норм і правова доктрина. Поняття шаріату. Релігійно-філософські основи шіїтського ісмаїлізму. Вплив неоплатонізму на формування арабської філософської традиції. Східний аристотелізм та його вплив на релігійно-філософську думку Заходу (Аль-Кінді, Аль-Фарабі, Ібн-Сіна (Авіценна). Ібн-Рушд (Аверроес), Ібн-Баджа, Ібн-Туфайль). Соціально-політичні вчення арабських

філософів (Ібн-Хальдун).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	1	1	4	4	3	3
Відвідування семінарських занять	1	-	-	1	1	1	1
Робота на семінарському занятті	10	-	-	1	10	1	10
Робота на практичному занятті	10	4	40	4	40	3	30
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	6	30	6	30
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25
Семестровий контроль	40						
	Разом		86		110		99
Максимальна кількість балів: 295							
Розрахунок коефіцієнта: $60/295=0,20$							

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1. Патристика.		8	20
1	В контексті першої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати питання: гностицизм як феномен переплетення духовних культур Заходу і Сходу. Ідеї визначних гностиків Симона Волфа, Маркіона, Василида, Валентина. Полеміка проти гностичних ересей. Східний гностицизм (мандеїзм, маніхейство).	4	5
Змістовий модуль II. Схоластика.		12	30
2	В контексті другої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання: світоглядні засади латинського «бідного» чернецтва (св. Домінік, св. Франциск).	4	5
3	В контексті третьої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання: етико-політична ідеї в період схоластики (Йоахим Флорський, Сігер Брабантський, Марсілій Падуанський).	4	5
4	В контексті четвертої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання: реформаційні процеси в Україні; унія та її вплив на розвиток української філософської традиції.	4	5
Змістовий модуль III. Філософія епохи Відродження. Арабська філософія.		12	30
7	В контексті п'ятої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання: політико-правові вчення Ж. Бодена і Г. Гроція.	4	5
8	В контексті шостої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання:	4	5

	філософія у Києво-Могилянській академії.		
9	В контексті сьомої теми студенти повинні самостійно опрацювати питання: мусульманська етика, поняття шаріату.	4	5

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Форма проведення модульного контролю: виконання письмового завдання, спрямованого на формування творчих здібностей, здатності до узагальнень та надання самостійних оцінок подіям та явищам. Максимальна кількість балів за кожену роботу дорівнює 25 балам.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, усний іспит. Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- Комп'ютерного контролю: тестові програми.
- Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

Питання до усного іспиту.

1. Теологія Юстина, Татіана і Тертуліана. «Утішання філософією» Боеція.

2. Ідея історії у «Градї Божому» Августина Аврелія.
3. Основні ідеї гностичних учень.
4. Апологетика Олександрійської школи. Поняття «боголюдини» Оригена.
5. Погляди Капподокійських Отців Церкви.
6. «Ареопагітики» Діонісія та їхній вплив на християнську думку.
7. Вчення ісламу. Мусульманська етика.
8. Суфізм як містико-аскетична течія ісламу.
9. Арабський аристотелізм та його вплив на релігійно-філософську думку християнського Заходу.
10. Основні засади номіналізму та реалізму.
11. Філософія П. Абеляра.
12. Філософська спадщина Томи Аквінського.
13. Теологія і космологія Йоганна Дунс Скотта.
14. Номіналізм В. Оккама.
15. Хіліастичне вчення Йоахима Флорського.
16. «Слово про закон і благодать» Іларіона.
17. Політико-правові ідеї «Руської правди».
18. Філософські ідеї у «Повісті минулих літ».
19. Політико-правові ідеї у «Повчанні Володимира Мономаха».
20. Основні засади концепту «Київ – другий Єрусалим» та його вплив на українську філософську традицію.
21. Гуманістичні ідеї проторенесансу (Д. Аліг'єрі, К. Салютаті, Л. Бруні) і зародження ренесансного гуманізму у творчості Ф. Петрарки.
22. Філософія флорентійських платоніків М. Фічіно і Піко да Мірандоли.
23. Філософія Л. Валли і П. Помпонацці.
24. «Досвіди» М. Монтеня.
25. «Похвала глупоті» Еразма Роттердамського.
26. Погляди на природу Микола Кузанця.
27. Політико-правове вчення Г. Гроція.
28. Нова картина світу у творчості М. Коперника та Г. Галілея.
29. Філософські ідеї Л. да Вінчі.
30. Філософія Дж. Бруно.
31. Філософська творчість Парацельса.
32. Політична філософія «Державця» Н. Макіавеллі.
33. Порівняння соціальних утопій Т. Мора й Т. Кампанелли з «ідеальною державою» Платона.
34. Теорія державного суверенітету Ж. Бодена.
35. Суть релігійно-філософського вчення М. Лютера.
36. Погляди Ж. Кальвіна.
37. Погляди У. Цвінглі і Ф. Меланхтона.
38. Суспільно-політичні погляди С. Оріховського.
39. Науково-просвітницька діяльність Братських шкіл.
40. Філософські погляди представників Київської академії.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 90 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 4 год., модульний контроль – 6 год., самостійна робота – 32 год., практичні заняття 22 год., семестровий контроль 10 год.

Теми	T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7
Лекції (теми, бали)	Л.1 (1 б.)	Л.2 (1 б.)	Л.3, 4 (2 б.)	Л.5 (1 б.)	Л.6 (1 б.)	Л.7 (1 б.)	Л.8 (1 б.)
Семінарські заняття (теми, бали)				С.1 (1 б.)		С.2 (11 б.)	
Практичні заняття	Біблія як духовна пам'ятка ПЗ 1 (8 б.)	Спів номіналістів та реалістів ПЗ 2 (4 б.)		Подальший розвиток реформаційних ідей ПЗ 3 (4 б.)	Мистецтво епохи Відродження ПЗ 4 (4 б.)	Алхімія в добу Середньовіччя ПЗ 5 (4 б.)	Коран як духовна пам'ятка ПЗ 6 (4 б.)
Самостійна робота	СР до Т 1 (5 б.)	СР до Т 2 (5 б.)	СР до Т 3 (5 б.)	СР до Т 4 (5 б.)	СР до Т 5 (5 б.)	СР до Т 6 (5 б.)	СР до Т 7 (5 б.)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)	МКР 2 (25 балів)		МКР 3 (25балів)			
Семестровий контроль	екзамен (40 балів)						

8. Рекомендовані джерела

Навчальна література, підручники, посібники

1. Академічне релігієзнавство / за ред. А. Колодного. К.: 2000.
2. Александрова О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження. К.: 2002.
3. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: 2000.
4. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К.: 2001.
5. Горський В. С. Історія української філософії. К.: 1996.
6. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Основи філософії: навч. посіб. Х.: 2003.
7. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закладів / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: 2014.
8. Історія політичної думки України: підруч. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Л.: 2017.
9. Історія філософії: Підр. / Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; за ред. В.І.Ярошовця. К.: 2002.
10. Історія філософії: словник / за заг. ред. В. І. Ярошовця. К.: 2006.
11. Касьян В.І. Філософія: відповіді на питання екзаменаційних білетів / Навч. посібник. К.: 2008.
12. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. К.: 2005.
13. Лубський В. І. Лубська М. В. Історія релігії. Підручник. К.: 2017.
14. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. К.: 1999.
15. Осічнюк Ю.В. Філософія: підручник. К.: 2003.
16. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. Підручник. К.: 2005.
17. Філософія: ідеї, ідеології, персоналії. Енциклопедичний словник / Укл. Омельченко Ю.В. К., 2009.
18. Філософія: навч. посібник / за ред. І.Ф. Надольного. К.: 2011.
19. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. К.: 1992.
20. Шепетяк О. М. Історія релігій: у 3 т. 2019-20.

Англомовні джерела

1. Decock, W. URL: [Theologians and Contract Law: The Moral Transformation of the Ius Commune \(c. 1500–1650\)](#).
2. [History of Europe - Middle Ages - Reform and renewal - Christianity, Judaism, and Islam](#).
3. Maurer, Armand A. URL: [Medieval Philosophy](#). Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
4. Medieval Philosophy. URL: <http://capricorn.bc.edu/siepm/>.
5. Murray, Michael J.; Rea, Michael; Zalta, Edward N. (ed.). URL: [Philosophy and Christian Theology](#). Metaphysics Research Lab, Stanford University.
6. Spade, Paul Vincent. URL: ["Medieval Philosophy"](#).
7. The philosophy book. Big ideas simply explained. London, New York, Melbourne, Munich, and Delhi, 2011.
8. The politics book. Big ideas simply explained. London, New York, Melbourne, Munich, and Delhi, 2013.